

Əlövət BƏŞİRLİ

*Fələkdən intiqam istər, qopub ruhumda tufanlar,
Nə insafsız, nə vicdansız olurmuş yarəb, insanlar!*

Səməd Vurğun

Uzun çək-çevirdən, ağır zəhmətdən, dərin düşüncə-lərdən, "yüz ölçüb bir bincəndən" sonra sanki mürəkkəblə yox, ürəyimizin qanı ilə yazıl oxucuların mü-hakiməsinə verdiyimiz silsilə məqalələr birmənalı qarşılanmadı. Aldığımız məktubları "redaksiyanın poçtu"nda - sərbəst sahifədə dərc etdik. Burada hər şey güzgü kimi öz əksini tapırı. Çəşidli faktlara, danılmaz dəhlə-sübutlara, dərin ümumiləşdirmələrə söykənən, vətan-daşlıq mövqeyindən yazılınlar ölkənin hər yerində, həm arxada, həm də cəbhədə böyük əks-səda doğurur, xarici radiostansiyaların efişlərində səslənir, bütün türk dünyasını telatümə gətirirdi. Ölkə daxilində kütləvi informasiya vasitələrində müzakirələr, mübahisələr bitib tükənmirdi. Fikirlər haqçalansa da, qəze-tin qaldırıldığı əsas məsələdə insanlar yekdil idilər: yumruğa dönüb birləşməliyik, daha bundan o yanısı yoxdur.

İqtidat mətbuatı ise tamam fəqli mövqə tuturdu. Bizi kəskin tənqid etməsə də, qı-nayırkı ki, hər şeyi açıb ağartmaq olmaz. Axi, dost-düşmən var. Evimizin sırrını açıqlamamalıyıq.

Baş redaktor qəzeti növbəti nömrəsin-de bu qınaqlara cavab verdi: indi dünya dəyişir, sizin sirr hesab etdiyiniz bütün aləmə bəllidir. Düşmənər sevinir, dostlar isə bizdən hərəket gözləyirlər. Nəhayət, birləşib hərəkətə gəlməliyik, düşmənin bütün dünyaya yaydığı yalanı, uydurmanı ifşa etməli, torpaqlarımızı azad etməliyik'

Bizi, "Həqiqət" in yaradıcı heyətini hə-dələyirdilər. Açıq-əşkar yox, gizli, telefonla. İşdə, evdə, küçədə rahat qoymurdular: görmüsüz, eşitmirsiz sizing kimilərin ba-şına nələr gətirirələr? Özünü, ailənizi, uşaqlarınızı düşününmüşü-nüz? Cavab ver-məyə macal tapmamış dəstəyi yerinə qo-yur, yaxud cib telefonunun düyməsini basırdılar. Bir qədər sonra daha dərinə getdi-lər, dəstəyi götürəni hədələdilər, təhqir et-diłər.

Baş redaktor səlahiyyətli şəxslərə, güc orqanlarına rəsmi məlumat verdi, qəzətdə kəskin çıxış etdi, bunu mənəvi terror ad-landırdı, iqtidara etirazını bildirdi. Açıq yazdı ki, əger qəzeti qaldırıldığı taleyüklü məsələlərə rehbərlik öz münasibətini bildi-rib təsirli tədbirlər görseydə, jurnalistləri təhqir edənlər, döyənlər cəzalarını alsayıdlar, qətl törədənlər tutulub mühakimə olun-sayırlar, həqiqəti yazarlar mənəvi, fiziki təhqirləre, terrora məruz qalmazdilar. Bu, hər şeydən əvvəl Mərkəzdə yüksək vəzifə tutanların təqsiri, günahı, məsuliyyətsizli-yidir.

Baş redaktorun önce qəzətdə dərc edi-lən, sonra xarici radiostansiyaların efişində səslənən bəyanatı uzun müddət susan hö-kumət telefonunun səslənməsinə səbəb ol-du: Elgünəşle məni Mərkəzə çağırıdlar.

***

Həmin gün yadına düşəndə elə bil si-qaret tüstüsündə boğuluram, nəfəsim təngiyir. Yuxarı başda oturub qalın, şısgın do-daqları arasında tüstülenən siqareti sümü-rə-sümü-rə xırıltılı, batıq səslə danışan sa-cıseyrək, dombagöz, kündəsifət, orta yaşılı kişiyə baxırdım. Onu kiməsə oxşadır, am-ma yadına sala bilmirdim. Dil boğaza qoy-mur, elə qəliz danışındı ki, heç bir şey ba-

QANLA SUVARILAN AĞAC

(Povestdən hissələr)

*"Azadlıq ağacı qanla suvarılmasa, çiçək açıb bar verməz".*Sen SüstFransa inqilabının məşhur xadimi

düşməş saçları xərif mehdən qarışb alına tökülmüşdü. Adəti üzrə əllərini qoşalayıb saçlarını yatımına daradı:

Yaxşı ki, üfunətdən çıxıb buraya gəldik, - dedi, - özü gözəl, havası təmiz.

Siqaret tüstüs də bir yandan, lap boğu-lurdum, - dedim.

Mən papiros tüstüsünə dözümlüyəm. Vaxtılı özüm də çəkmışəm. Ancaq mənəvi üfunətə, nadanlığa heç dözə bilmirəm.

O, qəndillərin işığında bərq vuran, az qala ayağımızın altında ləpələnib gecəyə həzin layla çalan sulara baxa-baxa fikrə getdi. Sonra mənə sarı əyilib sərr açılmış kimi özünəməxsus həlim səsle:

- Düzü, lap məöttəl qalmışam, - dedi, - belə dar düşüncəli, savadsız, səviyyəsiz, burnunun ucundan uzağı görməyənlərə səlahiyyət etibar etmək olar?

- Yadıma qədim şərq keləmi düşdü. Deyir, hakimiyət ülgüt kimidir. Qanma-zın elinə düşsə ya özünə xəter toxundur, ya da başqalarına.

- Yox, bunlar öz mənafelərini hər şey-dən üstün tuturlar, inanma özlərinə xə-ter yetirsinlər. Dildə xalq deyib sinələri-ne döymələrinə baxma, elə nə olsa xal-qın başında çatlayacaq.

- Bəs xalq niye bunlara inanır?

- Əvvəller inanırdı. Yadında olar, meydan necə dalgalanırdı. Sonra hərc-mərcilik başlandı, xalqın da inamı sarsı-dı.

Biz Sahil bağında, dənizi parkdan ayıran mehəccərin önündə dayanıb söhbət edirdik. Arxadakı geniş meydanda adam-lar iki-bir, üç-bir, dəstə-dəstə gəzisirdilər. Bürkülü yay gününün sonunda dənizdən əsən xərif meh özü ilə bütün günü həsrəti-ni çəkdiyimiz sərinlik, temiz hava gətirir, əsblərə dərman olub adamların yorğunluğunu çıxarırdı. Kimisi piçiltili, sakit səslə yoldaşları ilə danışb dərd-sərini dağıdır, kimisi də heç kəsə məhəl qoymadan qəh-qəhə çəkib gülür, ucadan danışa-danışa səhbət edirdi:

- Ə, sən canın, de görüm bu seckilər-dən ağıln nə kəsir?

- Nə mənada? Başa düşmədim suali-nı!

- Daha burda başa düşməməli nə var ki? Bəs görmüsən, eşitmirsən nələr de-yirlər, nələr vəd edirlər?

- Eşidirəm də, görürəm də, amma inanıram. Axi, nə qədər yalan danışar-lar? Elə hey uydururlar. Lap mat-məöttəl qalmışam, balam bu milləti niye aldadır-lar?

- Eh, bu da söz tapdı. Ə, sənin millə-tin var? Biz heç xalq deyilik!

Ə, sən nə danışısan? Bəs nəyik? Tayfa, qəbile, qohum-əqrəba, vəssəlam! Hərə bir tərəfə çəkir, öz xeyrini güdür. Erənəni lənətə gəlmisə də belə lazımdır: ara xəlvət, tülük bəy. İndi bildin nə deyirəm? Millet olmaqçın birləşmək gərəkdir.

Mübahisə edənlər uzaqlaşdırılar. Elgünəş onların ardınca baxıb başını buladı:

Hərə öz arşını ilə ölçür. Əcəb dəb düßüb. Yerindən duran milləti danır, xalqı qı-nayır, başından böyük danışır. Heç soru-şan yoxdur ki, millət haqqında nə təsəvvü-rün var, xalqının tarixini az da olsa bil-sərni, bu barədə nə oxumusan? Axi, sən özün nə eləmisən millətin üçün? Mən ne-çəsini tanıyrım ki, vəzifəyə keçən kimi ayri-seçkilərə eleyib, təcrübəli işçiləri çıxa-rıb, yerinə özünənkülləri götürüb. Deyib ki, mənim idarəmde ancaq yerlərimiş işləməlidir, lap süpürgəci də özümənki olmalıdır. Amma rəsmi yerlərdə millətin birliyindən dəm vurur.

(ardı var)

